

KİBİR

İm satanlar Allah'ın ilgi ve merhametini kaybedeceklerdir (Buhârî, "Libâs", 1, 2, 5; Müslüm, "Libâs", 42-48). Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremeyecektir (Müslüm, "Îmân", 147; Ebû Dâvûd, "Libâs", 26). Özellikle son hadis, kibrin ne kadar kötü bir huy olduğunu gösteren bir delil olarak konuya ilgili bütün kaynaklarda zikredilir. Gazzâlî bu hadisi açıklarken özetle şu görüşlere yer verir: Kibir cennete girmeye engeldir; çünkü insanın müminlere yaraşır huylar kazanmasını öner; halbuki bu huylar cennetin kapıları demektir. Kibir cennetin bütün kapılarını kapatır; zira kibirlî kişi kendisi için istedığını başkaları için istemez (Gazzâlî, III, 344). Söz konusu hadiste ifadenin hayli ağır olmasını dikkate alan bazı âlimler, buradaki kibirle "Allah'a karşı büyüğlenme ve O'na boyun eğip kulluk etmeyi kendine yediremememe" anlamının kastedildiğini belirtmişlerdir. Aynı hadis, "Kiyamet gününde müminler kalpleri kibirden arındırıldıktan sonra cennete girebileceklerdir" şeklinde de yorumlanmıştır (İbnü'l-Esîr, IV, 5).

Kibir, erken dönemlerden itibaren İslâm ahlâk ve tasavvuf kitaplarıyla edep ve hikemiyata dair mecmuların önemli konularından biri olmuş; bu kaynaklarda kibrin anlamı ve mahiyeti, sebepleri, belirtileri, dinî, ahlâkî ve içtimai zararları gibi konular üzerinde durulmuştur. Bunlar arasında Gazzâlî'nin *İhyâ'ü'l-ülûmi'd-dîn*'ının özel bir yeri vardır. Eserin "Kitâbü'l-Zemmi'l-kibr ve'l-ucb" başlıklı bölümünde konuya ilgili başlıca âyet ve hadislerle seleften intikal eden açıklamalar aktarılmıştır. Tevazu, kibir kavramının anlamı ve mahiyeti, kibirlenmenin zararları, çeşitleri ve dereceleri; ilim, amel ve ibadet, soyluluk, güzellik, zenginlik ve güç şeklinde sıralanan kibir sebeplerinin gerçek anlamı ve değeri; alçak gönüllü insanların karakter yapıları, kibir hastalığının tedavisi ve tevazu erdemini kazanmanın yollarıyla ucb kavramı dinî, ahlâkî, psikolojik, pedagojik vb. yönlerden incelenmiştir. Eser, gerek sistematik gerekse içerik yönünden konuya ilgili sonraki literatür için bir model oluşturmuştur.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kbr" md.; a.mlf., *ez-Zerî'a ilâ mekârimi's-serî'a* (nşr. Ebû'l-Yezîd el-Acemî), Kahire 1405/1985, s. 299-307; *Lisânü'l-Arab*, "kbr" md.; *Tâcü'l-arûs*, "kbr" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "kbr" md.; M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "kbr" md.; Buhârî, "Libâs", 1, 2, 5, "Edeb", 61; Müslüm, "Îmân", 147, "Cennet", 47, "Libâs", 42-48; Ebû Dâvûd, "Libâs", 26; Tirmizî, "Birr", 61, 71; Hâris el-Muhâsibi,

*er-Ri'âye li-hukuküllâh* (nşr. Abdulkâdir Ahmed Atâ), Beirut 1405/1985, s. 335-426; İbn Kutaybe, "Uyûnî'l-âhbar" (Tavîl), I, 381-388; İbn Hibbân, *Ravżatü'l-ukâla'* ve *nûzhetü'l-fużâla'* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd v.dgr.), Beyrut 1397/1977, s. 59-63; İbn Miskeveyh, *Tehzîbü'l-âhâlâk* (nşr. İbnü'l-Hatîb), Kahire 1398, s. 165-167; Mâverdi, *Edebü' d-dünyâ ve'd-dîn*, Beyrut 1398/1978, s. 231-236; İbn Abdülber, *Behcetü'l-mecâlis*, I, 437-448; Gazzâlî, *İhyâ'* (Beyrut), III, 336-377; İbn Atîye el-Endelüsî, *el-Muħarrerû'l-vecîz* (nşr. Abdüsselâm Abdüssâfi Muhammed), Beyrut 1413/1993, IV, 563; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, Kahire 1323, IV, 5; Ferîd Vecdî, *DM*, VII, 43.

 MUSTAFA ÇAĞRICI



Küçük Mescidi – Ankara

## KİÇİK MESCİDİ

Ankara'da XV. yüzyıla ait cami.

Gecik / Keçik / Gicik Mescidi olarak da bilinir. Ulucanlar caddesinde yer alan mahalle mescidi karakterinde küçük bir camıdır ve bu sebeple yapıldığı dönemde Orta Anadolu'da keçik / gicik şeklinde de telaffuz edilen keçik / gicik "küçük" sıfatıyla tanınmış olmalıdır. 847 (1443-44) tarihli Kitâbesinden bânisinin Hacı İsmâîl b. İbrâhim adlı bir zat olduğu öğrenilmektedir. Orijinal halini büyük ölçüde kaybetmiş bulunan yapı, uzun süre Kızılay'ın deposu olarak kullanıldıktan sonra 1963 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılarak ibadete açılmıştır.

Halen mevcut örtüsü sıvri çatı şeklidir ve kiremit kapıldır; duvarları kerpiçle örmüş, subasmanına kadar moloz olduğu görülen alt bölüm çimento ile sivâlmıştır. Kareye yakın dikdörtgen planlı olan mescid doğu yönünde pencere içinden ulaşılan bir minareye sahiptir. 1963'teki onarımдан önce tavandaki ahşap kirişler üzerinde görülen yeşil ve kırmızı bitkisel bezemeler bugün artık mevcut değildir. Dört ahşap direkle taşınan ve halen bir tahta perdeyle kapatılmış olan kuzeydeki kadınlar mahfili tamamen yenilenmiş durumdadır; buraya doğudaki basit bir merdivenle çıkılmakta, ortasında ise balkon şeklinde müezzin mahallî bulunmaktadır. Yapının doğusundaki üzerinde kitâbenin de yer aldığı kapı onarım sırasında kapatılarak batı tarafından yeni bir kapı açılmıştır. Dokuz pencereden sekizi tamamen yenilenmiş, yalnız kadınlar mahfilininbatisında yer alan alçı pencere orijinal haliyle bırakılmıştır.

Mescidin tavanına kadar yükselen mihrap orijinaldir ve sadece alt kısmı onarım görmüştür. Alçıdan kalıplama tekniğiyle alçak kabartma olarak yapılan mihrabın

nişi çokgendir ve bugün süslemeleri belli olmayacağı derecede boyalıdır. Stalaktitli nişin iki yanında küp başlıklı sütunçeler bulunmaktadır. Mihrap iki bordürle kuşatılmış olup dıştakinde sülüs hathî kelime-i tevhid, ikinci bordürde ise geometrik bir desen tekrarlanmaktadır; nişin köşeliklerinde de aynı desenin devam ettiği görülür. Boya yüzünden motifleri pek anlaşılamayan nişin en önemli süslemeleri beş ve on köşeli yıldızlar meydana getiren geçmelerdir. Kare kaide ve sütun başlıklarları rozet motifleriyle bezenmiştir. Mihrap alınlığında ve tacinda üç şerit halinde sülüs hatla yazılmış Kur'an'dan ayetler gözüçmektedir. Kaba aşaptan yapılmış sade görünümülü minber orijinal değildir. Müezzin mahallî önünde mavi zemin üzerinde dörde bölmülmüş bir çerçeve içinde beyaz boya ile yazılmış, caminin 1175 (1761-62) tarihinde tamir edildiğini bildiren ahşap bir kitâbe bulunmaktadır.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Mübârek Galib, *Ankara II: Kitâbeler*, İstanbul 1928, s. 29; Nurettin Can Gülekli, *Ankara: Tarih-Arkeoloji*, Ankara 1948, s. 123; a.mlf., *Ankara Rehberi*, İstanbul 1949, s. 82; Gönül Öney, *Ankara'da Türk Devri Yapıları*, Ankara 1971, s. 44-46; Ayverdi, *Osmanlı Mî'mârisi II*, s. 253; İbrahim Hakkı Konyalı, *Ankara Camileri*, Ankara 1978, s. 37; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarısında Süsleme*, İstanbul 1979, I, 185-186.

 ÖZKAN ERTUĞRUL

## KIEPERT

Yaptıkları Türkiye haritalarıyla tanınan baba-oğul iki Alman coğrafya ve kartografi uzmanı.

Johann Samuel Heinrich Kiepert. 31 Temmuz 1818 tarihinde Berlin'de doğdu. Aynı şehirdeki Sâmî diller okulunu bitirdi. Daha sonra coğrafya, özellikle de kartog-

rafiyle (haritacılık) ilgilenmeye başladı, Anadolu, Aşağı Mısır ve Filistin'e bu açıdan incelemelerde bulunmak üzere birçok ilmî seyahat yaptı. 1845-1852 yılları arasında Weimar'da Coğrafya Enstitüsü müdürüüğünde bulundu. 1853'te Berlin'e döndü ve mezun olduğu okulda bir süre çalıştı; 1859 yılında burada profesörlüğe yükseldi. 21 Nisan 1899'da Berlin'de öldü.

Heinrich Kiepert'in en başta gelen harita çalışması 1843-1845 yıllarında yaptığı 1:1.000.000 ölçekli *Karte von Kleinasiens*'dir. H. Kiepert bu haritayı, XIX. yüzyılın başlarında çeşitli Batılı seyahatlara Anadolu topografyasına ait topladıkları malzemeyi (askerî maksatlı gizli bilgiler hariç) Anadolu'ya yaptığı seyahatlerinde elde ettiği malzeme ile birleştirerek meydana getirmiş, daha sonra da ömrünün büyük kısmını bu haritayı geliştirmeye ve bundan yararlanarak Anadolu'ya ait başka haritalar yapmaya hasretmiştir. Haritayı tamamlayıp yayımladığı 1845 yılında *Generalkarte von Kleinasiens* adlı ve 1:1.500.000 ölçekli bir harita daha neşretti. 1846'da Ege denizi çevresinin ve Yunan dünyasının (eski Grek kolonilerinin) bir atlasyonunu hazırladı; *Atlas von Hellas und den hellenischen Kolonien* adını taşıyan bu eser 1867 ve 1872'de tekrar basıldı. 1854'te Berlin'de yayınladığı *Memoire über die Konstruktion der Karte von Kleinasiens* adlı kitapta, Anadolu haritalarını hazırlarken eski seyahatlara ait malzemeyle bu iş için çıktıığı ilmî seyahatlerde kendi topladıklarını nasıl birleştirdiğini anlatarak bir anlamda haritacılığın metodolojisini yaptı. Eser, aynı zamanda Anadolu'ya ait o dönemde bilgilerini de içerdiginden Türk coğrafyacıları

için önemli bir kaynaktır. H. Kiepert ayrıca 1859'da 1:1.000.000 ölçekli bir Doğu Anadolu haritası, 1868'de daha küçük ölçekli (1:2.000.000) başka bir Doğu Anadolu haritası hazırlamıştır. Bu iki haritada kendinden önce Anadolu'da dolaşmış bulunan Rus seyyahı Tchihatcheff'in Doğu Anadolu'da geçtiği yollar da işaretlenmiştir. H. Kiepert daha sonra elinde birikmiş olan malzemeyi ayrıntılı biçimde kullanabilmek için 1:500.000 ölçekli bir Anadolu haritası hazırlamaya başladığsa da bu çalışmalarını maâlî imkânsızlıklar yüzünden tamamlayamadı ve bu malzemeyi kullanarak 1877'de 1:500.000 ölçekli, önemli ayrıntılar ihtiva eden yeni bir Doğu Anadolu haritası yaptı.

H. Kiepert'in 1878'de neşrettiği *Lehrbuch der Alten Geographie* adlı kitabı, özellikle Ege denizi havzasının klasik haritaları üzerindeki çalışmalarının bir sonucudur ve tarihî coğrafya için önemli bir kaynaktır. Aynı yıllarda *Neuer Handatlas der Erde* adlı bir de okul atlası hazırlayan H. Kiepert, 1880'de *Karte der europäischen Türkei* adı altında Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki vilâyetlerinin, 1884'te de *Nouvelle carte générale des provinces asiatiques de l'Empire ottomane* adıyla Asya'daki vilâyetlerinin 1:3.000.000 ölçekli yeni birer genel haritasını neşretti. H. Kiepert ömrünün son on yılı içinde, Türk haracı ve coğrafyacılarının belli bir dönerme gelinceye kadar (oğlu Richard Kiepert'in haritasını neşrine kadar) en fazla kullandıkları iki eserini yayımladı. Bunların birincisi, öncekilerden daha büyük ölçekli olan *Spezialkarte vom westlichen Kleinasiens* adlı Batı Anadolu haritasıdır. 1890 yılında Berlin'de yayımlanan bu harita 1:250.000 ölçekliydi ve on dört paftadan oluşuyordu. Harita Türkiye'de önce 1:210.000 ölçeğine dönüştürülp tercüme edilerek kullanılmış, H. Kiepert'in ölümünden sonra 1:200.000 ölçeğile *Garbi Anadolu Erkân-i Harbiye Haritası* adı altında tekrar yayımlanmıştır (1905). Bu harita, yer yüzü şekilleri münhanî eğrileri sistemiyle değil gölgeleme sistemiyle resmedildiği için bugünkü coğrafya araştırmalarında kullanılan kesit almaya uygun değildir; râkimîler da yetersiz ve hatalı verilmiştir. H. Kiepert'in sağlığında basılan son eseri, ölümünden altı yıl önce Berlin'de yayınladığı *Asia Minoris Antique*'tir (1893, 1910). Altı paftadan oluşan ve 1:800.000 ölçekli olan bu tarihî coğrafya haritası, daha sonra oğlunun yaptığı haritalar ye-

rini alıncaya kadar tarihî coğrafya araştırmacılarının özellikle Anadolu şehirlerinin antik isimleri konusunda en fazla müraaat ettikleri kaynakların başında gelir. H. Kiepert'in ölümünden sonra da Filistin ve Anadolu haritaları yayımlanmıştır (Berlin 1902).

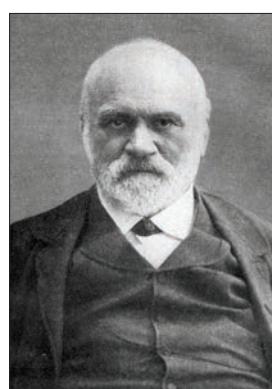
**Richard Kiepert.** 1846'da babasının Coğrafya Enstitüsü müdürü olarak bulunduğu Weimar'da doğdu. Hayatı hakkında çok az bilgi vardır; haritacılığı seçmiş ve babasının çalışmalarını sürdürmüştür. Önce atlaslar ve okul duvar haritaları yayımladı. Bunlar arasında *Deutscher Kolonial-Atlas* ve *Karte von Deutscher-Ostafrika* adlarını taşıyanlar Alman sömürgecileri ve Alman Doğu Afrikası üzerinedir. Babasının ölümünün ardından onun bıraktığı yerden başlayarak yalnız Anadolu haritalarıyla ilgili ve 1915'te Berlin'de öldü.

Richard Kiepert, en önemli eseri olan ve Anadolu'nun yarımadada kesiminden başka Van gölüne kadar Doğu Anadolu'yu, Halep ötelerine kadar Kuzey Suriye'yi içine alan *Karte von Kleinasiens*'i yirmi dört pafta halinde ve 1:400.000 ölçeğinde hazırlayarak 1902-1906 yılları arasında neşretmiştir. İlk paftaları diğerlerinin tamamlanması beklenmeden hataları düzeltilerek yeniden basılan bu harita, uzun zaman Türkiye için büyükçe sayılan bir ölçekte tek genel harita olarak kalmış, ondan sonra çizilen çeşitli haritaların da ana kaynağını teşkil etmiştir. Haritada yerleşme merkezlerinin yaklaşık nüfuslarıyla orantılı biçimde ölçülu işaretlerle gösterildiği ve isimlerinin de yine nüfuslarıyla orantılı biçimde değişik puntolar kullanılarak yazıldığı, bunların yanında harabe ve kalelerin yerlerinin belirtilip şehirlerin eski adlarının verildiği de görülür. Ayrıca her paftanın üzerinde malzemesini toplamış olan seyyahların adları ve güzergâhları gösterilmiş, çerçevesinin dışında sağ alt köşesine bir Türkçe-Almanca coğ-

Yirmi dört paftadan oluşan R. Kiepert haritasının unvan paftası



Johann  
Samuel  
Heinrich  
Kiepert



KIEPERT

rafya terimleri listesi ilave edilmiştir. R. Kiepert'in bu haritası ilim adamları ve seyahat meraklıları dışında askerî ihtiyaç da cevap vermiştir. I. Dünya Savaşı sırasında Anadolu'nun tamamına ait herhangi bir büyük ölçekli harita bulunmadığı için ilk ihtiyacı karşılamak üzere R. Kiepert'in haritasının paftaları tercüme edilip basılmış ve savaşta bunlardan yararlanılmıştır. Bu kıymetli haritanın bazı eksikleri ve hataları da vardır. Meselâ verilen râkimların sayısı az ve bir kısmı takribidir; arazi üzerinde yer yer boş bırakılmış beyaz sahalar, yerleri kesinlikle tayin edilememiş köyler ve akarsular üzerinde kesik çizgilerle tahminen çizilmiş çığır parçaları bulunmaktadır. Ege kıyılarda Bodrum'un güneyindeki Karaada ile onun doğusundaki Orak adası birbirine karıştırmış ve bu yanlışlık haritadan yararlanan A. Philippson'un 1:300.000 ölçekli (6 pafta) *Topographische Karte des westlichen Kleinasiens*'inde de (1910-1913) tekrarlanmıştır. Bunlara rağmen R. Kiepert'in haritası daha büyük ölçekli haritaların neşrine kadar uzun zaman başlıca kaynak olmuş, 1910-1911 yıllarında yeni bir baskısı daha yapılmıştır.

**BİBLİYOGRAFYA :**

"Kiepert", *Der Neue Brockhaus*, Leipzig 1938, II, 630; Besim Darkot, *Kartoğrafa Dersleri*, İstanbul 1957, s. 148, 151, 152, 153; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1980, II, 373; İbrahim Hakkı Akyol, "Son Yarım Asırda Türkiye'de Coğrafya", *Türk Coğrafya Dergisi*, sy. 2, Ankara 1943, s. 124; "Kiepert, Johann Samuel Heinrich", *TA*, XXII, 100; "Kiepert, Richard", a.e., XXII, 100.



DIA

**el-KİFÂYE**

(الكيفية)

**Hatîb el-Bağdâdi'nin**  
(ö. 463/1071)

hadis usulüne dair eseri.

Γ

Γ

L

Γ

L

Tam adı *el-Kifâye fi (ma'rifeti usûli) 'ilmî'r-rivâye*'dir. Râmhürmüzi'nin *el-Muhammadîş'î'l-fâsilî*'nı ve Hâkim en-Nîsâbûrî'nin *Ma'rifetü 'ulâmi'l-hâdis*'inden sonra sahasında telif edilen orijinal eserlerden biri olup bu iki kitaba nisbetle daha sistematik ve daha kapsamlıdır. Müellif eserin mukaddimesinde, çağdaşı bazı muhaddislerin sadece âli isnadları elde etmek ve hadisleri toplamak için gayret gösterdiklerini, râvinin ve metnin durumunu incelediklerini belirtmiş, hadisleri anlamaya çalışmadıkları için onları eleştirmiştir, şâz, münker ve mevzû haberlerle uğraşmaktan kaçınmak gerektiğini

söylederek hadis ilminin önemi üzerinde durmuştur. Hemen hepsi senedli rivayeleri ihtiva eden 137 bab ve dokuz fasıl丹 oluşan eserde hadis usulünün kural ve prensipleri tesbit edilirken farklı görüşler gerekçeleriyle zikredilip tartışılmış, bazan konular soru-cevap şeklinde incelenmiştir. Sünnetin dindeki yeri, Kur'an'ın genel ifadelerini tahsisi, mücmelinin tefsiri ve hadisler arasında görülen teâruz ve tercih gibi daha ziyade fıkıh usulünde tartışılan konulara da yer verilmiştir.

Dinî meselelerde haber-i vâhidi kabul etmeyenlerin görüşlerinin eleştirildiği eserde ahkâmla ilgili meselelerde haber-i vâhidin gerektirdiğiyle amel edileceği, ancak inançla ilgili konularda kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Müsnef, mürsel, mu'dal, merfû, mevkûf, munkati', müdâles, sahâbî ve tâbîî terimleri açıklanmış, râviler hakkında kullanılan hüccet, sika, kezzâb vb. cerh ve ta'dîl kavramları ve aralarındaki farklar izah edilmiş; adalet ve zabt açısından râviler, cerh ve ta'dîl lafızları, cerh ve ta'dîlin şartları, rivayeti eda şartları, lafzen ve mânen rivayet, mâna ile rivayette gözetilmesi gereken esaslar, bid'at ehlinden rivayet, hadiste taktîf, hadis öğrenim ve öğretim metotları üzerinde durulmuştur. Şerî deliller arasında görülen teâruz, tercih ve tercihin şartları konusu da müstakîl bir bâbda incelenmiştir. *el-Kifâye*'yı Hâsim en-Nedîvî, Muhammed Tâhâ en-Nedîvî ve Ahmedullah en-Nedîvî (Haydarâbâd 1357/1938), Muhammed el-Hâfiż et-Ticâni (Kahire 1392/1972, 1976) ve Ahmed Ömer Hâsim (Beyrut 1405/1984, 1406/1986) yâyınlamışlardır.

**BİBLİYOGRAFYA :**

Hatîb el-Bağdâdi, *el-Kifâye* (nşr. Ahmed Ömer Hâsim), Beyrut 1406/1986; Brockelmann, *GAL*, I, 401; *Suppl.*, I, 562-564; Yusuf el-İş, *el-Hatîb el-Bağdâdi*, Dîmasîk 1364/1945, s. 167-171; Mahmûd Tahhân, *el-Hâfiż el-Hâfiż el-Bağdâdi ve eserîhü fi 'ulâmi'l-hâdis*, Beyrut 1401/1981, s. 414-427, 465-468.



KAMIL ÇAKIN

**el-KİFÂYE**

(الكيفية)

Mâtürîdiyye âlimlerinden  
Nûreddin es-Sâbûni'nin  
(ö. 580/1184)  
kelâma dair eseri.

Γ

Γ

L

L

Kâtib Çelebi kitaptan *el-Kifâye fi'l-hidâye* adıyla söz ederken (*Kesfü'z-zunûn*, II, 1499, 1500) Bağdatlı İsmâîl Paşa onu *el-Kifâye şerhü'l-hidâye fi'l-uşûl* ve *el-*

*Kifâye fi'l-kelâm* şeklinde kaydetmiştir (*Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 87; *İzâhu'l-meknûn*, II, 371).

Eser bir girişle "el-Kavî fi ..." başlığını taşıyan kırkı aşkın bâbdan oluşur. Muhâtevanın tamamını bir giriş ve beş bölüm halinde ele almak mümkündür. Girişte kelâm disiplininin İslâmî ilimler arasındaki yeri belirtir, Hz. Peygamber'e atfedilen bir rivayete istinaden ilimlerin başı ve usûlü'd-dîn ilmi olarak nitelendirilir. Giriş'e dahil edilebilecek olan ilk bâbda bu ilim aleyhinde ileri sürülen görüşler zikredilip eleştiriler cevaplandırılır ve naslara kelâm ilmini teyt ettiği söylenir. Yine giriş içinde sayabilecek olan ikinci bâbda bilgi bahsi klasik tasnîfe uygun biçimde incelenir. Zarurî ve iktisabî kısımlarına ayrılan bilginin kaynakları beş duyu, doğru haber ve aklı yürütme (nazar) olarak ifade edilir.

Kitabın ilk bölümü ilâhiyyât konularına tahsis edilmiş olup on iki bâbdan oluşur. Burada âlemin yaratılmışlığı, Allah'ın varlığı ve birliği, yaratılmışlara benzemekten tenzih edilmesi, kelâm, tekvîn, rû'yettullah ve irade sıfatları üzerinde ayrıntılı biçimde durulur. Bu konulara ilişkin aklî ve nakîl deliller belirtildikten sonra başta Mu'tezile olmak üzere çeşitli mezheplerin görüşleri eleştirilir.

İkinci bölüm nübûvvet'e dairdir. Üç bâbdan oluşan bu bölümde genel anlamda nübûvvetin imkânı ve gerekliliği, nübûvveti karşı Brahman ve Sûmenî gruplarında ileri sürülen itirazların reddedilmesi, mücizelerin tanımı, çeşitleri ve delil oluşu, Hz. Muhammed'in nübûvvetine ilişkin deliller ve belli başlı mücizeleri, Kur'an'ın en büyük mücize oluşu, hîristiyan ve yahudîlerce peygamberliğine yapılan itirazların cevaplandırılması, peygamberlerin özelilikleri, veillerin kerametleri gibi konulara yer verilir. Bu bölümde de Mâtürîdiyye anlayışı savunulur ve muhalif görüşler tenkit edilir.

Hilâfetle ilgili olan üçüncü bölüm altı bâbdan meydana gelir. Burada hilâfetin Hz. Peygamber'in getirdiği ilkeleri koruyan bir kurum oluşu, halifede bulunması gereken şartlar, hilâfete dair Bâtinî ve Şîî iddialarının eleştirisi, Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin hilâfetlerinin meşruiyeti, Cemîl ve Sîffîn vakâalarında Hz. Ali'nin haklılığı genellikle naslara dayanılarak işlenir.

Kader ve kazâ başlığı altında düşünülebilecek olan dördüncü bölüm on bir bâbdan oluşur. Hikmet ve sefîh kavramları